

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ „ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“

**ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА "ПРАВНИ НАУКИ"**

ЖАНЕТА ИВАНОВА ЖЕКОВА

СУБЕКТИВНИ ПРАВА, СРОДНИ НА АВТОРСКОТО ПРАВО

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертация за присъждане на образователна и научна степен “доктор”

професионално направление 3.6 „Право”,
докторска програма „Гражданско и семейно право“

**Научен ръководител:
проф. д.н. Живко Драганов**

Варна, 2023 г.

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ „ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“

**ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА "ПРАВНИ НАУКИ"**

ЖАНЕТА ИВАНОВА ЖЕКОВА

СУБЕКТИВНИ ПРАВА, СРОДНИ НА АВТОРСКОТО ПРАВО

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертация за присъждане на образователна и научна степен “доктор”

професионално направление 3.6 „Право”,
докторска програма „Гражданско и семейно право“

**Научен ръководител:
проф. д.н. Живко Драганов**

**Рецензенти:
чл. кор. проф. д.ю.н. Иван Русчев
доц. д-р Росен Карадимов**

Варна, 2023 г.

Дисертационният труд е в обем от 190 страници, структурирани в увод, пет глави, по – важни научни приноси и предложения de lege ferenda, заключение, списък на по-важните съкращения и библиография, включваща 33 заглавия на български език, 5 заглавия на руски език, 46 заглавия на английски език.

Дисертационният труд е обсъден в катедра “Правни науки” към Юридическия факултет на Варненски свободен университет “Черноризец Храбър” и е насрочен за защита пред Научно жури със заповед на Ректора на ВСУ “Черноризец Храбър”.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 21 февруари 2023 г. от 15:30 часа в Заседателната зала на ВСУ “Черноризец Храбър”. Материалите по процедурата за защита на дисертационния труд са достъпни в канцеларията на катедра “Правни науки” към Юридическия факултет на ВСУ “Черноризец Храбър” и на интернет адрес www.vfu.bg, раздел “Докторанти”.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на темата

Необходимостта от самостоятелно изследване на правата на артистите-изпълнители, на продуцентите на звукозаписи, на продуцентите на филми и аудиовизуални произведения и на радио- и телевизионните организации е продиктувана от широкото приложение на сродните права в практиката и същевременно липсата на цялостното им изследване в българската правна литература, където институтът на сродните права е слабо изследван у нас в сравнение с авторското право. В този смисъл, създаването на един монографичен труд, посветен на субективните права, сродни на авторското право, е изключително предизвикателство, особено с оглед на липсата на множество научни изследвания в тази област. Нещо повече, действащата правна уредба на сродните права у нас е едва от 1993 г. Този факт, наред с това, че тя е изградена изключително от препращащи норми за прилагане по аналогия на съответни разпоредби от авторското право, води до слабото познаване на сродните права, тяхното неразбиране, а често и недооценяване на тяхната важност.

Осъществяването на монографично научно изследване на правата на артистите-изпълнители, на продуцентите на звукозаписи, на продуцентите на филми и аудиовизуални произведения и на радио- и телевизионните организации дава възможност да се внесе яснота относно редица въпроси и проблеми с подчертан юридически интерес. Дава възможност да се постави и широко поле за теоретични дискусии, особено що се отнася до въпросите за характера, същността и особеностите на субективните сродни права.

2. Предмет, цели и задачи на изследването

Предмет на изследване в дисертацията са правата на артистите-изпълнители, на продуцентите на звукозаписи, на продуцентите на филми и аудиовизуални произведения и на радио- и телевизионните организации. Стремешът е да се обхванат основните въпроси, които очертават сродните права и техните специфики по отношение на обектите, носителите, съдържанието, времетраенето и наследяването им.

Научното изследване е насочено към постигане на следната цел: разработването на теоретични положения, насочени към идентифициране на същността на субективните сродни права и техните специфики по отношение на обектите, носителите, съдържанието, времетраенето и наследяването им.

По-конкретно, целта на автора е да се проследят историческите и практическите аспекти на процесите на появата и утвърждаването на сродните права, на чиято база като отправна точка биха могли да се търсят отговорите на въпросите относно тях. За постигането на това в хода на изследването е направен анализ на концепцията за сродните права в двете основни правни системи – англосаксонската и континенталната, и са представени залегналите в тях разлики. Проследено е развитието на националното законодателство на държавите от двете основни авторскоправни системи – континентална и англосаксонска и в международните актове. По този начин, отговори на въпроси, които имат пряк ефект върху по-доброто теоретично представяне, познаване и разбиране на сродните права, се търсят в техния зародиш и развитие, за да могат да се очертаят особеностите на тези права, съдържанието им и на закрилата, която те получават. В същото време въпросите за защита на сродните права са

извън обхвата на настоящото изследване. Този избор е направен по две съображения: първо, правото на защита може да се разглежда като самостоятелно субективно право, което се появява само тогава, когато реализацията на субективното право е по някакъв начин застрашена. Второ, обширна и нехомогенна проблематика, стояща в основата на субективните права, сродни на авторското право, несъмнено повдига множество въпроси, на които обширен и задълбочен отговор трудно може да бъде даден в рамките на дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“.

С ясното съзнание, че темата, предметът, целите и задачата на труда са повече от предизвикателни и далеч по-подходящи за по-обширен вид научно изследване, авторът приема това предизвикателство с увереността, че дори и малките стъпки, но в правилната посока, правят положителната промяна. Прави го с вярата, че това предизвикателство не може да бъде основание за отказ от полагане на усилия за очертаване основите, на които да се задълбочи изследването на субективните сродни права в бъдещи теоретични разработки от правната доктрина. Усилия, които вярва, че ще способстват за насочване на вниманието не само към сродните права, но и към изследването, развитието и утвърждаването на новия, все още недостатъчно разработен отрасъл на правото – интелектуалната собственост.

3. Методология на изследването

Методологическата основа на изследването са научните методи за познание на социалните процеси. Използвани са както общонаучни методи, като логически, системен, структурен, функционален и др., така и специално-юридически методи на изследване, като сравнителноправния и догматичния

за познание на правната реалност. При разработването на дисертацията широко е използван методът на историческия анализ. Причината за това е, че в процеса на развитие на института на сродните права се тестват нови правни модели, а тези, които вече са тествани от практиката, се коригират или елиминират като неефективни. Това познание позволява да се придобие по-дълбока яснота относно произхода, развитието и нови насоки в законодателната рамка на сродните права в България и на международно ниво.

II. ИЗТОЧНИЦИ

Направените теоретични научни изводи и изразените схващания в дисертацията се базират на многобройни и различни източници, сред които международни документи и конвенции, документален материал, справочна и енциклопедична литература, изследвания и разработки на различни автори, анализирани в една или друга степен разглежданата проблематика на сродните права.

Сред тях особено важно значение имат Международната конвенция за закрила на артистите-изпълнители, продуцентите на звукозаписи и излъчващите организации известна с краткото наименование Римска конвенция, Конвенция за закрила на продуцентите на звукозаписи срещу неразрешеното възпроизвеждане на техните звукозаписи, известна още, като Женевска конвенция или Конвенция за звукозаписите, Конвенцията за разпространението на сигнали, носители на програми, предавани чрез спътник или известна още с краткото си наименование Конвенция за спътниците, Споразумението за свързаните с търговията аспекти на правата

на интелектуална собственост, известно като Споразумението ТРИПС, Договорът на СОИС за изпълненията и звукозаписите, Договорът на СОИС за аудиовизуалните изпълнения, Договорът за международна регистрация на аудио-визуални произведения, Конвенция за закрила на литературните и художествени произведения, както и основните актове на закрилата на сродните права в правото на ЕС, сред които с важно значение могат да се открият: Директивата за правото за отдаване под наем и в заем, Директивата за спътниковото излъчване и кабелното препредаване, Директивата за сроковете, Директивата за информационното общество.

III. ПРАКТИЧЕСКО ЗНАЧЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Анализът на разгледаната проблематика очертава значимостта на настоящото научно изследване в следните насоки:

а) за правотворчеството: това са основните положения, изводи и предложения, които могат да бъдат използвани за по-задълбоченото разбиране на сродните права и за усъвършенстване на материята, свързана с тях.

б) за правоприлагането: създаването на теоретични предпоставки за подпомагане на правораздавателните органи в дейността им.

в) за обучението: използване на изследванията съдържащи се в дисертационния труд при обучението на студенти и

г) за практикуващи юристи: трудът представлява полезно изследване, което ще подпомогне тяхната работа.

IV. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

Дисертацията е с обем от 190 страници. Направени са 427 бележки под линия, включващи цитати, позовавания на изследвани материали, нормативни източници, автори и научни трудове, обяснителни бележки, линкове към използвани интернет ресурси и коментари на автора.

Библиографията, отразена върху 7 страници, включва 33 заглавия на български език, 5 заглавия на руски език, 46 заглавия на английски език.

В структурно отношение дисертацията се състои от увод, пет глави, по – важни научни приноси и предложения *de lege ferenda*, заключение, списък на по-важните съкращения и библиография. Тази структура дава възможност да се разкрият последователно отделните аспекти и общата специфика на разглежданата тема, която е много широка по своята същност и допринася за цялостното осмисляне на поставените проблеми.

V. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Увод

В увода са посочени предметът, целта, задачите и методите на изследването. Мотивирана е актуалността на темата и необходимостта от самостоятелно изследване на правата на артистите-изпълнители, на продуцентите на звукозаписи, на продуцентите на филми и аудиовизуални произведения и на радио- и телевизионните организации. Дефинирана е основната цел на изследването и са конкретизирани са основните задачи, произтичащи от поставената цел.

Глава I

Възникване и развитие на закрилата на сродните права. Обща характеристика и особености на сродните права

В Глава I се разглежда възникването и развитието на закрилата на сродните права, направена е общата им характеристика и се изследват техните особености. В структурно отношение главата се подразделя на четири раздела.

Раздел I е посветен на въпросите свързани с възникването и развитието на закрилата на сродните права.

В съдържателно отношение е направен исторически преглед на възникването и развитието на закрилата на сродните права. Разгледан е процесът по зараждане и развитие на концепцията за сродните права. Изследвани са особеностите на англоамериканското и континенталното разбиране за авторското право и сродните права. Направен е кратък преглед на различни философски идеи, залегнали в основата на двете правни традиции - англосаксонската копирайт правна система и континенталната система на авторското право. Очертават се разликите между тях, които са довели до създаването на категорията „сродни права“.

На следващо място са разгледани въпросите свързани с понятието „сродни права“ и неговия обхват. Направено е кратко проследяване на появата и еволюцията на термина „сродни права“, и е изяснен обхвата на това понятие в тесен (традиционен) и широк смисъл.

С цел изграждане на вътрешната последователност на труда и пълнота на изложената тема, тук е направено кратко изследване на понятията „авторско право“ и „сродни права“ в континенталната авторскоправна система и англосаксонската копирайт правна система.

С оглед на това, че исторически, закрилата на сродните права на международно ниво е предшествана от такава в националните законодателства и се развива по различен начин в двете основни авторскоправни системи, тук е отделено специално внимание на възникването, развитието и спецификата на закрилата на отделните категории сродни права в националното законодателство в държавите от континенталната и държавите от англосаксонската правни системи.

В **Раздел II** са разгледани основните източници на сродните права в международното право и в правото на ЕС

В този раздел, последователно са разгледани Римска конвенция, Конвенция за звукозаписите, Конвенция за спътниците, Споразумението ТРИПС, Договорът на СОИС за изпълненията и звукозаписите, Договорът на СОИС за аудиовизуалните изпълнения, Договорът за международна регистрация на аудио-визуални произведения и е направен кратък анализ на всеки един от източниците.

При историческия преглед на възникването и утвърждаването на сродните права, направен в тази глава, бе установено, че много от националните законодателства имат опит и в двете ситуации: тази, при която продуцентът на филм е носител на авторското право върху филма и тази, при която е носител на право сродно на авторското. В същото време, правата на филмовите продуценти не са получили закрила по основния международноправен източник – Римската конвенция. Това наложи в рамките на този раздел, макар и накратко, да се отдели специално внимание и да бъдат разгледани и въпросите свързани със специфичните разпоредби регламентиращи правата на филмовите продуценти в международни актове.

На следващо място е отделено специално внимание на процеса по хармонизиране на нормите на авторското право и сродните му права в рамките на ЕС и са представени накратко основните актове на закрилата на сродните права в правото на ЕС, сред които: Директивата за правото за отдаване под наем и в заем, Директивата за спътниковото излъчване и кабелното препредаване, Директивата за сроковете, Директивата за информационното общество, Директивата за колективно управление, Директивата за аудиовизуалните медийни услуги и Директива (ЕС) 2019/790 на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2019 година относно авторското право и сродните му права в цифровия единен пазар и за изменение на директиви 96/9/ЕО и 2001/29/ЕО.

Раздел III е посветен на развитието на вътрешното право в областта на закрилата на сродните права

Тук, първо, накратко е направено историческо представяне и е проследено зараждането и развитието на закрилата в нашето законодателство на четирите категории сродни права. На второ място, е направен кратък обзор на източниците на закрилата на сродните права в българското законодателство.

Раздел IV е посветен на общата характеристика на сродните права

В тази част, на база утвърденото в правната доктрина становище, че сложните субективни права, сред които са и сродните права, са тези, „които се състоят от няколко правни възможности, които, взети заедно образуват тяхното единно съдържание“ е направен в общ теоретичен план анализ на правата. Анализът се изразява в изследване и очертаване на правните възможности, предопределени от характера и природата на самото сродно субективно право, а именно:

- а) право на титуляря на субективното право да изисква определено поведение от правнозадълженото лице;
- б) право на собствено активно поведение на оправомощеното лице и
- в) притезание.

Глава II

Обекти на сродните права

От систематична и логическа гледна точка е правилно специалното изследване на субективните сродни права да започне с уточняване на обектите на тези права. Това е и една от най-важните задачи която стои пред законодателствата в областта на сродните права, това е и причината тук да се обърне специално внимание на изследването на четирите обекта на сродните права.

В структурно отношение е разделена в четири раздела, всеки от които е посветен на отделните обекти, съответно: изпълнението, звукозаписът, оригиналът на филм или друго аудиовизуално произведение и програмата на радио- и телевизионната организация.

Раздел I е посветен на обектите на сродното право на артистите-изпълнители

Изследването на обекта на сродното право на артистите-изпълнители започва с анализ на дефиницията на понятието изпълнение.

На следващо място са изведени характеристики на изпълнението съобразно българското законодателство. В процеса на изследване на тези характеристики, бива установено, че в правната ни теория, теоретиците ни

приемат, че е налице някакъв различен вид творческа дейност и активност от страна на изпълнителите, която обаче не е напълно изследвана и установена от тях. Посоченото обоснова необходимостта, да се направи опит за изясняване на тези твърдения в правната ни доктрина, посредством последователното намиране отговорите на следните три задачи: първо, изясняване на това, какви дейности трябва да изпълняват артистите-изпълнители и в кои области на изкуството и културата, за да бъдат на лице „творчески усилия“, „творчески принос“ и „творческа изява“, които да превръщат едно изпълнение в обект на сродно право. Второ, да се изясни какво представлява процесът на изпълнението и как изпълнителските дейности се проявяват в него. Трето, да се направи опит за отграничение на творческата дейност, която се изисква, за да възникне авторското право от „творческите усилия“, „творческият принос“ и „творческата изява“, които се изискват при сродното право на артистите-изпълнители.

Отправна точка в изследването на трите задачи е изясняването на съдържанието на понятието творческа дейност в авторското право, поради което е направен и кратък анализ на това понятие.

На следващо място, е направено подробно изследване относно това, какви са дейностите, които трябва да изпълняват артистите-изпълнители и в кои области на изкуството и културата, за да бъде тяхното изпълнение обект на сродно на авторското право. При изпълнение на тази задача са изследвани две групи изпълнения:

- първо, тези, които са в основните пет области на изкуството и културата, в които артистите-изпълнители осъществяват своята артистична дейност, а именно: танц, опера, музика, медийни

изкуства (филми, телевизия, радио, интернет) и театър/музикален театър и

- второ, тези, които са в две области, които биха могли да бъдат обособени допълнително, в допълнение на първите пет области на изкуството и културата. Първата област, включваща изпълненията на цирковите и вариететни артисти-изпълнители и втората област, включваща изпълненията на артистите-изпълнители в областта на новите изразни форми в изкуството на ХХ век.

Доколкото в една или друга степен, изпълненията от първите пет, категории, както и тези в областта на цирковото и вариететно изкуство са известни и разпознаваеми, тук се очерта необходимостта от представяне и извършване на кратък анализ на новите изразни форми в изкуството на ХХ век, които все още се развиват и утвърждават. В допълнение на така посоченото, е изразено от автора и становище относно това дали тези изпълнения получават закрила по действащото законодателство.

За да се постигне пълна яснотата по отношение на артистичните дейности, на следващо място е разгледано какво представлява процеса на изпълнението и как изпълнителските дейности се проявяват в него и са изведени признаците на творчество при дейностите на артистите-изпълнители.

На база резултатите от изпълнението на предходните две задачи е направено и отграничаване на творческата дейност, която се изисква, за да възникне авторското право от „творческите усилия“, „творческият принос“ и „творческата изява“, които се изискват при сродното право на артистите-изпълнители.

Раздел II е посветен на обектите на сродното право на продуцентите на звукозаписи

На първо място тук е разгледана дефиницията на понятието „звукозапис“. Въз основа на дадените дефиниции на понятието „звукозапис“ в Римската конвенция, на понятието „копие“ в Конвенцията за звукозаписите и на понятията „звукозапис“ („фонограма“) и „запис“ в Договора за изпълненията и звукозаписите, е аргументирано, че може ясно да се проследи, че „звукозаписът“ (фонограмата) касае матрицата (първоизточникът), а „копието“ е обвързано с вече съществуващ звукозапис и е изградено от цялото му съдържание или от значителна негова част.

Очертани са характеристиките на звукозаписването и звукозаписът съобразно българското законодателство. Въз основа на разгледаните дефиниции и характеристиките на звукозаписа и звукозаписването е изведено възникването на правото върху звукозаписа за продуцента на звукозапис.

В **Раздел III** се разглеждат обектите на сродното право на филмовите продуценти

Направено е кратко изложение във връзка с концепцията за сродните права и идеята за обособяване на самостоятелни права върху записа на аудио-визуалното произведение, която се появява сравнително късно, както националното законодателство на държавите, така и в правото на ЕС.

Уточнено е съдържанието на понятията „оригинал на филма“ и "копие на филм".

Разгледани са спецификите по възникване на правото на филмовия продуцент върху оригинала и копията на филма.

Раздел IV е посветен на обектите на сродното право на радио- и телевизионните организации.

Липсата на легална дефиниция на понятието „радио- и телевизионна програма“ в Закона за авторското право и сродните му права, доведе до необходимостта:

първо, да бъдат изследвани източниците на правото, съдържащи разпоредби относно това понятие и

второ, да бъде изследвана правната ни книжнина, с цел сред нея да се потърсят изразените от доктрината ни становища.

Резултатите от това послужиха за основа, от която може да бъде изведено определение за понятието „програма на радио- и телевизионна организация“, с което си служи Законът за авторското право и сродните права по отношение на обекта на сродното право на радио- и телевизионните организации.

Глава III

Носители на сродните права

Главата III е посветена на носителите на сродните права, а именно: артистите-изпълнители, продуцентите на звукозаписи, филмовите продуценти и радио- и телевизионните организации.

В структурно отношение главата е разделена на четири раздела, всеки от които е посветен на отделните първични носители на сродни права.

Раздел I

Артисти-изпълнители

Раздел I е посветен на артистите-изпълнители.

Първо, направено е изследване на дефиницията за артист-изпълнител. Разгледани са легалните дефиниции на това понятие в Римската конвенция и в Договора на Световната организация за интелектуална собственост за изпълненията и звукозаписите. Изведени са условията, на които следва да отговаря едно лице, за да бъде определено за артист-изпълнител. Изследвани са хипотези, при които възникват въпроси относно субекта на правото, като тези при многокомпонентни изпълнения, в които вземат участие повече от едно лице.

Изследвано е какво е съдържанието на понятието артист-изпълнител в националното законодателство на различни държави. Същото е направено и по отношение на националното ни законодателство и в сравнителноправен аспект е изложено твърдението, че дефиницията за артист-изпълнител в нашето законодателство е с обхват, надхвърлящ заложения в международните правни актове в областта, и обхваща традиционни за нашата държава практики и разбирания, което може да бъде изтъкнато като едно от преимуществата и достойнствата на законодателството ни.

Направена е обща характеристика на артиста-изпълнител съобразно българското законодателство. Изследвани са хипотези относно носителите на сродни права при колективни изпълнения и специфичните фигури сред артистите-изпълнители – режисьорът, диригентът и коментаторът.

Раздел II

Продуценти на звукозаписи

В този раздел е изследвана е дефиницията на понятието продуцент на звукозапис в Римската конвенция, Конвенцията за звукозаписите, Договора на Световната организация за интелектуална собственост за изпълненията и звукозаписите и в разпоредбите на Закона за авторското право и сродните му права.

Направена е обща характеристика на продуцентите на звукозаписи съобразно българското законодателство.

Раздел III

Продуценти на филми

В практиката често освен „филмов продуцент“ се използват и термините: изпълнителен продуцент, копродуцент, линеен продуцент, креативен продуцент, оперативен продуцент, асоцииран продуцент и др. Въпросът, който възниква обаче, е: кой е носител на сродното право на филмовия продуцент? В тази част от труда е изследвано определението, което Закона за авторското право и сродните му права дава за продуцент на филм. Представена е обща характеристика на филмовите продуценти съобразно българското законодателство.

Раздел IV

Радио- и телевизионни организации

В различните източници съществува различна терминология по отношение на радио- и телевизионната организация. Римската конвенция,

Директивата за отдаване под наем и в заем и Директивата за спътниковото излъчване и кабелното препредаване, използват термина „излъчващи организации”. У нас, законодателят в ЗАПСП борави с понятието радио- и телевизионни организации, а в ЗРТ с радио- и телевизионни оператори. Различната терминология предполага в тази част от труда да се обърне специално внимание и да се изясни понятието радио- и телевизионни организации, с оглед очертаване субекта на сродните права на радио- и телевизионните организации по ЗАПСП, което е направено след анализ на становищата изложени в правната ни доктрина и законовите норми.

Глава IV

Глава IV е посветена на съдържанието на сродните права. В структурно отношение главата е разделена на два раздела – неимуществени и имуществени права. Във всеки един от отделите има обособени подотдели за отделните категории сродни права.

Раздел I

Неимуществени права

В този раздел, последователно са разгледани неимуществените права на артистите-изпълнители, продуцентите на звукозаписи, на филмовите продуценти и на радио- и телевизионните организации.

На първо място, са разгледани неимуществените права на артистите-изпълнители, както и специфични хипотези при правото на име при артистите-изпълнители.

На второ място, са разгледани неимуществените права на продуцентите на звукозаписи. Особено внимание тук е обърнато на едно терминологично съответствие, касаещо правото на име на продуцентите на звукозаписи. Направено е и предложение за изменение на законодателството ни.

На трето място, са обсъдени неимуществените права на филмовите продуценти. Тук също е установено терминологично несъответствие в правната ни уредба и е посочена необходимостта от неговото отстраняване.

На четвърто място, са разгледани неимуществените права на радио- и телевизионните организации.

Раздел II

Имуществени права

Раздел II е изцяло посветен на имуществените права на четирите категории сродни права - артистите-изпълнители, продуцентите на звукозаписи, на филмовите продуценти и на радио- и телевизионните организации. Представянето е направено в отделни части – всяка една, от които е за отделните категории.

В първата част е посветена на имуществените права на артистите-изпълнители. Разгледано е какво е съдържането на всяко едно от тези права в националното ни законодателство.

Разгледани са: правото на запис, правото на възпроизвеждане, правото на разпространение, правото на даване под наем, правото на даване в заем, правото на публично изпълнение, правото на излъчване по безжичен път, правото на препредаване по кабел, предлагането по безжичен път или по

кабел на достъп на неограничен брой лица до изпълнението или част от него по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрани от всеки от тях, както и правото на внос и износ в трети държави на екземпляри от записа с изпълнението в търговско количество.

Във втората част са разгледани имуществените права на продуцентите на звукозаписи.

Представянето им е съобразно разпоредбите на българското законодателство и включва: правото възпроизвеждане на записа и правото разпространение на записа, правото за даване под наем на звукозаписа, правото на даване в заем, правото на внос и износ на екземпляри от записа, правото на публичното изпълнение на записа, правото на излъчване на записа по безжичен път, правото на предаване и препредаване на записа по кабел, предлагането по безжичен път или чрез кабел или друго техническо средство на достъп на неограничен брой лица до записа или част от него по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрано от всеки от тях, правото на преработка.

Поради липсата на легално определение на правото на синхронизация, в тази част е обърнато особено внимание на това право. Направен е опит за терминологичното изясняване на понятието „синхронизиране“, посредством изясняването на съдържанието му, така, както е посочено в различни източници. На тази база, е изследвано и съдържанието на правото на синхронизация и е изведено заключение, в какво се състои то. От така направеното заключение, е извършена съпоставка на правото на синхронизация и правото на преработка, от която се приема, че синхронизацията е особен вид преработка на звукозаписа.

В част трета са разгледани имуществените права на филмовите продуценти, така, както са посочени в разпоредбите на чл. 90а, ал. 1 от ЗАПСП. Проследено е поглъщането на отделни правомощия на филмовия продуцент и са изведени правомощията му.

Обърнато е внимание на едно специфично право, с което продуцента на филм разполага, съдържащо се в разпоредбите на чл. 67 от ЗАПСП.

На четвърто място, са разгледани имуществените права на радио- и телевизионните организации, които са очертани в разпоредбите на чл. 91, ал. 1 от ЗАПСП.

Разгледани са особеностите, с които се характеризира законодателството ни по отношение на имуществените права на радио- и телевизионната организация.

Глава V

Времетраене и наследяване на сродните права

Последната **Глава V** е посветена на времетраенето и наследяването на сродните права на артистите-изпълнители, продуцентите на звукозаписи, на филмовите продуценти и на радио- и телевизионните организации. В структурно отношение, в главата са обособени два раздела: за времетраенето и за наследяването.

Раздел I разглежда времетраенето на сродните права

В част първа, е посветена на времетраенето на сродните права на артистите-изпълнители. Разгледани са генералното правило за

продължителността на правата на артистите – изпълнители, съобразно разпоредбите в законодателството ни и спецификите на уредбата.

Във **втората част** на раздела, е разгледано времетраенето на правата на продуцентите на звукозаписи. Генералното правило, което е посочено в разпоредбите на Закона за авторското право и сродните му права и предвидените няколко специални хипотези. Внимание е обърнато на един особен случай на предсрочно прекратяване на правата продуцентите на звукозаписи.

При анализа в тази част, касаеща продуцентите на звукозаписи, е установено наличието на неяснота по въпроса за приложението на разпоредбите по аналогия на закона по отношение на това, за какви точно промени в звукозаписа е допустимо да бъде дадено разрешение. За преодоляване на това е направен опит за изясняване на тази неяснота и са изказани препоръки за прецизиране текстовете на закона.

В **част трета** от раздела, са разгледани разпоредбите на законодателството ни относно времетраенето на правата на филмовите продуценти. По отношение на тях, както и по отношение на продуцентите на звукозаписи, също е установено, че има неяснота по въпроса, касаещ прилагане на разпоредбите на закона по аналогия и по съображенията, които са изказани за продуцентите на звукозаписи, е отправена препоръка за прецизиране в някои от следващите изменения на закона.

В **четвърта част** от раздела, е разгледано времетраенето на правата на радио- и телевизионните организации, съобразно разпоредбите на Закона за авторското право и сродните му права.

Раздел II

Наследяване на сродните права

Раздел II е посветен на наследяването на правата на артистите-изпълнители, продуцентите на звукозаписи и на филмовите продуценти. В разделът са обособени три части, в които последователно се разглеждат правата на посочените по-горе лица.

Част първа, разглежда наследяването на сродното право на артистите-изпълнители, съобразно националното ни законодателство.

Част втора, е посветена на наследяването на правата на продуцентите на звукозаписи в българското законодателство. Разгледана е уредбата им, която се основава на препращането на чл. 90 от ЗАПСП към разпоредбите на чл. чл. 32 и 33 от ЗАПСП и е установено, че прилагането по аналогия на посочените разпоредби е възможно само по отношение на продуцентите на звукозаписи – физически лица, но не и по отношение на продуцентите на звукозаписи – юридически лица. Това дава основание за отправяне на препоръка за изменение на законодателството ни в тази насока, което е направено, ведно с мотивите за това.

В част четвърта, се разглежда наследяването на сродното право на филмовите продуценти. Доколкото и тук уредбата се основава на препращането (чл. 90в от ЗАПСП към разпоредбите на чл. чл. 32 и 33 от ЗАПСП), а законът допуска носител на правото да е както физическо, така и юридическо лице, то и по отношение на филмовите продуценти е установено, че е потребно да бъде прецизирана нормативната ни уредба. Съображенията за това са същите, както и при продуцентите на звукозаписи.

По – важни научни приноси и предложения de lege ferenda

В тази част от труда, без да бъдат преповтаряни основните тези и заключения, са представени по-важните научни приноси от него.

Формулирани са и предложенията за промяна на нормативната уредба.

VI. Заключение

Дисертационният труд завършва със заключение, в което са изведени основните изводи и обобщения.

По-важни съкращения - на български и английски

Библиография - включваща цитираните в дисертационния труд заглавия

VII. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

- Жекова-Михайлова, Ж., „Проблеми на авторското право в ЕС във връзка с дигитализацията (Предложението за Директива относно авторското право в цифровия единен пазар)“, сборник „Предизвикателствата пред правото в контекста на дигитализацията“, доклади от научна конференция, проведена в рамките на Лятната научна сесия на Юридическия факултет във ВСУ „Черноризец Храбър“, секция „Право“, ISSN 1313-7263, кн. 34, серия „Юридически науки и обществена сигурност“, стр. 67-71
- Жекова-Михайлова, Ж., Особенности на правната закрила на сродните права в континенталното право и в англосаксонската

правна система, електронно издание на ВСУ „Черноризец Храбър”
e-Journal, брой 18, 2022 г., ISSN 1313-7514

- Жекова-Михайлова, Ж., Развитие на нормативната уредба на авторското право в България, електронно издание на ВСУ „Черноризец Храбър” e-Journal, брой 18, 2022 г., ISSN 1313-7514

VIII. По – важни научни приноси и предложения de lege ferenda

В дисертационния труд са разгледани актуални, теоретично и практически значими въпроси, касаещи сродните права, като обобщено могат да се посочат следните по-важни научни приноси:

1. Приносен характер има направеният анализ на концепцията за сродните права в двете основни правни системи – англосаксонската и континенталната, и представените разлики, залегнали в тях.
2. Принос съдържа изследването на понятието „сродни права“ и неговият обхват, както и на понятията „авторско право“ и „сродни права“ в континенталната авторскоправна система и англосаксонската *copyright* система.
3. С приносен характер са направените полезни разграничения на правата на артистите-изпълнители, на продуцентите на звукозаписи, на филмовите продуценти и на радио-телевизионните организации в националното законодателство в държавите от континенталната и държавите от англосаксонската правни системи.
4. Новост в правната теория е подробният анализ на обекта на сродното право на артистите-изпълнители – изпълнението, в светлината на областите на изкуството и културата, и дейностите на

артистите-изпълнители в процеса на изпълнението, които водят до възникването на обекта на правото им.

5. Като научна новост може да се посочи и анализът на новите изразни форми в изкуството на XX век. Изразеното становище относно това дали тези изпълнения получават закрила по действащото законодателство, има също приносен характер.

6. От практическо значение е разглеждането на характеристиките на изпълнението съобразно българското законодателство.

7. Съществен принос представлява отграничаването на творческата дейност, която се изисква, за да възникне авторското право от „творческите усилия“, „творческият принос“ и „творческата изява“, които се изискват при сродното право на артистите-изпълнители.

8. Принос съставлява изследването на понятието „синхронизация“ и на съдържанието на понятието „право на синхронизация“.

De lege ferenda се предлагат следните изменения:

1. В разпоредбите на чл. 87, ал. 1 от ЗАПСП - да бъде отстранено установено терминологично несъответствие, като към текста на закона се допълни, че освен името е допустимо обозначаването да става и посредством посочване на псевдонима, наименованието/фирмата, търговската марка или друго подходящо обозначение на лицето - носител на сродното право.

2. В разпоредбите на чл. 90а, ал. 2 от ЗАПСП да бъде допълнено, че освен името или наименованието на продуцента е допустимо обозначаването да става и посредством посочване на псевдонима,

фирмата, търговската марка или друго подходящо обозначение на лицето - носител на сродното право.

3. Прецизиране на разпоредбите на чл. 90 от ЗАПСП, касаещи времетраенето на неимуществените права на продуцентите на звукозаписи, с които се предвижда прилагане по аналогия на разпоредбите на чл. 34 от ЗАПСП, които обаче не биха могли да бъдат приложени по отношение на продуцентите на звукозаписи, тъй като това би довело по закон да се предоставят права, с които самите носители на правата не разполагат и то при неясни критерии (законодателят използва изразът „по изключение“).

4. По същите съображения е необходимо прецизиране на разпоредбите на чл. 90в от ЗАПСП, касаещи времетраенето на неимуществените права на филмовите продуценти.

5. Прецизиране на разпоредбите касаещи наследяването на сродното право на продуцента, в случаите когато носител на правото е юридическо лице. Тъй като при юридическите лица няма наследяване, а правоприемство, то по аналогия следва да се приеме, че в срока на времетраенето му сродното право на продуцента на звукозапис – юридическо лице преминава към правоприемниците на юридическото лице и се упражнява от тях.

6. По посочените съображения в предходната т. 5 и по отношение на правата на филмовите продуценти – юридически лица, следва да се направи изменение в разпоредбите на закона.